

Nr 491.

Av herr **Hagberg** i Luleå **m. fl.**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, angående lönereglering för folk- och småskollärare m. m.*

I stort sett äro alla eniga om att lärarkåren inte avlönats efter sitt arbetes ansvar och de krav, som samhället anser sig kunna uppställa på dess prestationsförmåga. I sjuutton år har trots detta lärarkåren fört sin kamp för något bättre existensbetingelser och ständigt avspisats med hänsyn till statsfinansernas tillstånd. Det mesta samhället presterat har varit några utredningar, vilka trots de mest pressade direktiv samtliga resulterat i förslag om löneförbättringar för lärarkåren. Det är också betecknande för lärarkårens inställning, att den i regel accepterat dessa utredningar som grundval för sina ekonomiska och rättsliga krav. Såväl 1920 års lönekommitté som 1936 års lärarlönesakkunniga ha varit eniga om att det vid jämförelse med övriga statstjänstemäns förhållanden är motiverat att lärarkårens ekonomiska ställning förbättras.

Regeringens förslag i frågan innebär i princip ett erkännande härav och innebär i fråga om likalönsprincipen för manliga och kvinnliga folkskollärare ett stort framsteg. Det bör emellertid understrykas, att genomförandet av likalönsprincipen rättvisligen bör följas av en utvidgad sociallagstiftning, vilken kompenserar familjeförsörjare alldeles oavsett kön.

Regeringens proposition följer icke de sakkunnigas förslag, att folkskollärare skall placeras i sjuuttonde lönegraden, folkskollärarinnorna i femtonde och småskollärarinnorna i nionde lönegraden. Den accepterar visserligen högst formellt sjuuttonde lönegraden, men genom kravet om minst 39 veckors tjänstgöringstid erhåller blott några få procent av lärarna denna löneställning. Minst 80 procent av lärarna, främst lärarna på landsbygden, placeras i femtonde lönegraden. Då det för alla är uppenbart, att den nuvarande tidsindelningen bottnar i förhållanden, över vilka lärarna inte kan råda, ter sig departementschefens uttalande »att en lönegradsplacering i sjuuttonde lönegraden med hänsyn till folkskollärarnas ställning och ansvar allmänt sett framstår såsom skäligen och önskvärd» för det stora flertalet lärare som ett grymt hån. Det är med hänsyn härtill också ganska förklarligt, när lärarkåren reser anklagelsen mot regeringen att ha accepterat likalönsprincipen för att i stäl-

let genomföra tidsindelningen och gjort detta för att splittra lärarkårens motstånd mot ett förslag, som i ekonomiskt avseende ter sig som en orättvisa.

Om möjligt ännu mera orättvist ter sig förslaget om småskollärarinornas inplacering i respektive 7, 8 och 9 lönegraderna, vilket innebär att 85 procent av dessa småskollärarinnor kommer i lägsta lönegraden. Redan förut var skillnaden i löneställningen mellan folkskollärarinnor och småskollärarinnor med hänsyn till kvalifikationerna för stor — regeringsförslaget om likalönsprincipen kommer att väsentligen öka det redan förut för stora löneavståndet mellan dessa båda kvinnliga lärarkategorier. Uppflyttandet av folkskollärarinnorna till de manliga lärarnas nivå borde ha inneburit en samtidig uppflyttning av småskollärarinnorna till minst 11 lönegraden.

Hela förslaget, vars reella verkningar i ofördelaktig riktning i verkligheten är betydligt större än vad som framgår vid en ytlig granskning för landsbygden på grund av de för densamma ogynnsamt verkande dyrortsindelningarna, innebär en deklassering av hela landsbygdens skolväsende. Detta försvårar i sin tur rekryteringen på landsbygden och drar de skickligaste lärarkrafterna till storstäderna. Med hänsyn till behovet av den mest kvalificerade arbetskraft för de flerklassiga skolformerna kan en sådan befarad utveckling inte ignoreras vid behandlingen av lönefrågan.

Vi finner det alltså orättvist, att landsbygdslärarna, som förklarat sig villiga att utöka lästiden till 39 veckor, skall förvägras en jämförlig löneställning med de lärare, vars skoldistrikt genomfört en sådan utvidgad lästid. Såväl ur landsbygdens som lärarnas synpunkt hade det varit riktigare att ålägga lärarna en obligatorisk lästid av 39 veckor. Därmed hade också skolöverstyrelsens förslag om förstärkningsanordningar vid flerklassiga skolformer kunnat förverkligas.

De extra ordinarie lärarna ha erhållit en lägre placering än motsvarande kategori av statliga befattningshavare, där skillnaden mellan ordinarie och extra ordinarie befattningshavare i regel brukar vara två löneklasser. Vi anse inte att skäl föreligger för denna lägre placering av folkskolans extralärare.

1920 års lärarlönekommitté upptog redan på sin tid frågan om tillägg åt lärare med undervisning i mindre folkskola och biträdande lärare i folkskola till behandling. Kommittén ansåg att det var berättigade anspråk, men nöjde sig med att konstatera det nämnda skolformer voro stadda på avskrivning, varför kommunerna ansågs ansvariga för kommunala tillägg så länge dessa skolor existerade.

1936 års lärarlönesakkunniga ha visserligen biträtt denna uppfattning att ifrågavarande skolformer kommer att upphöra, varför de inte vill föreslå särskild lönegradsplacering för ifrågavarande lärare. Däremot

säga de sakkunniga: »Om en något högre ersättning till ifrågavarande skulle ifrågakomma, syntes det ligga närmare till hands att för dessa fall använda formen av särskilda statliga lönetillägg utöver den fasta lönen.»

Skolöverstyrelsen säger härom: »Då den tjänstgöring, som påvilade lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, utan gensägelse måste betecknas som mera krävande än den, som i allmänhet åläge lärare vid småskola, syntes det överstyrelsen rättvist att samma princip beträffande ett extra statligt arvodesbelopp, som tillämpats rörande de manliga småskollärarna, även komme till användning för tillgodoseende av de lärare, varom här är fråga. Som ett ytterligare skäl ville skolöverstyrelsen erinra om att sagda lärare, ehuru det tyvärr icke komme till synes i de sakkunnigas tabeller, i vissa fall åtnjöte särskilda kommunala tillägg, vilka om de sakkunnigas förslag rörande dylika tillägg realiserades nu skulle helt bortfalla.»

Till dessa starka skäl för en arvodesförhöjning för nämnda lärare talar också den utökning av arbetstiden med cirka 130 timmar per år som dessa lärare alltid fått vidkännas. Skolöverstyrelsens förslag om ett årligt tillägg av 300 kronor vilja vi kraftigt understryka.

Departementschefen har i sitt yttrande över förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor (s. 115—116) ansett att särskilda lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingarna med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling icke böra efter löneregleringens ikraftträdande utgå. Dessa lönetillägg, som tillkommit genom kungl. kungörelsen nr 141 den 27 februari 1920, har varierat mellan 100—200 kronor.

Som motivering för dessa tillägg har anförts, att vistelsen och arbetet i dessa isolerade trakter verkar deprimerande, och tillägget har närmast varit avsett som resebidrag för nämnda lärare under ferier och i vart fall tjänat syftet att underlätta för nämnda skoldistrikt att under längre sammanhängande tid behålla sina lärare.

Såväl domkapitlet i Luleå som skolöverstyrelsen har i yttranden över dessa lönetillägg starkt betonat lämpligheten att som kompensation för arbetet vid avlägsna skolor inom dessa folkfattiga trakter ifrågavarande anslag måtte utgå. Dessa yttranden äro visserligen skrivna för åtskilliga år tillbaka, men ingen med förhållandena bekant person torde förneka att de äga tillämplighet även i våra dagar.

Vi anser det synnerligen välmotiverat, att nämnda tillägg även i fortsättningen måtte utgå.

Även beträffande det s. k. finnbygdstillägget har departementschefen gått hårt fram. I sitt yttrande över »Förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter» (sid. 128) har han föreslagit, att »de särskilda lönetillägg, som enligt kungö-

relsen 469/1924 utgå till lärare vid folkskolor inom vissa av rikets nordligaste gränsorter, indragas i och med löneregleringens genomförande.»

Dessa lönetillägg uppgå till cirka 120,000 kronor per år och variera mellan 100—400 kronor per lärare.

Tidigare har till lärare inom dessa tvåspråkiga områden utgått viss gratifikation för det betungande arbetet inom dessa skolor. De hittills utgående särskilda lönetilläggen för arbetet inom finnbygden äro således en fortsättning av tidigare praxis. Utan tvivel kunna dessa lönetillägg väl motiveras. De lärare, såväl småskolans som folkskolans, som motaga barn från finskspråkiga hem, tvingas till ett väsentligt merarbete, därest kravet på samma kunskaper och färdigheter hos dessa barn skall kunna infrias.

Därest detta tillägg skulle borttagas innebure det otvivelaktigt att många av dessa yngre och intresserade lärare inom gränsbygden söka sig till rent svenskspråkiga distrikt. En sådan utveckling är inte önskvärd, varför vi föreslå att de hittills utgående särskilda lönetilläggen även efter löneregleringens genomförande måtte tillerkännas lärare inom tvåspråkiga skoldistrikt.

Vi anse alltså sammanfattningsvis folkskollärarnas krav om placering i 17 och småskollärarna i 11 lönegraden ur saklig synpunkt rättvist och riktigt, men med hänsyn till att parlamentariska möjligheter tyvärr ej synas föreligga för ett dylikt förslags genomförande, nödgas vi att i nära anslutning till regeringsförslaget ställa yrkande som i någon mån utjämnar den i propositionen föreslagna löneskillnaden mellan landsbygds- och stadslärare.

Vi hemställa därför,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 270 med följande förändringar:

1) Folkskolans lärare och lärarinnor med en lästid av högst 36 veckor placeras i 16 lönegraden, medan folkskollärare och lärarinnor med mer än 36 veckors lästid placeras i 17 lönegraden.

2) Småskolans lärare placeras i respektive 10 och 11 lönegraden vid respektive 36 och därunder samt vid 36—39 veckors lästid.

3) De extraordinarie lärarna placeras högst 2 löneklasser lägre än motsvarande ordinarie lärare.

4) Biträdande lärare i folkskolor och lärare vid mindre folkskolor tillerkännas ett årligt lönetillägg å 300 kronor så länge de inneha nämnda tjänst.

5) De särskilda lönetillägg, som tillkommit genom kungl. kungörelsen den 27 februari 1920 och som berör

lärare i lappmarkssocknar med icke finsktalande befolkning samt Överkalix, beviljas i fortsättningen dessa lärare.

6) De särskilda lönetillägg, som enligt kungl. kungörelsen 469/1924 utgår till lärare vid folkskolor inom rikets nordligaste gränsorter, de s. k. finnbygdstilläggen, tillerkännas lärarna inom berörda skoldistrikt även i fortsättningen.

Stockholm i april 1937.

H. Hagberg.

J. H. Brädefors.

Axel Nordström.

S. Rönn-Christiansson.

Knut Senander.
